

LesArt i Berlin

Vi, ett tjugotal bibliotekarier, museipedagoger m fl, gjorde hösten 2008 ett heldagsstudiebesök på LesArt i Berlin. Besöket arrangerades av stadsbiblioteket i Norrköping som bjöd in fler att delta då LesArt endast tar emot större grupper för studiebesök, inte enstaka personer.

LesArt är ett av fem s k litteraturhus i Berlin. De har alla olika inriktning. Det LesArt vi besökte har fokus på läsupplevelse. Däremot har de inga mätbara mål uppsatta vad gäller läsfrämjande, dvs de kollar inte hur många som besöker deras aktiviteter som sedan lånar och läser en bok. Detta då de menar att syftet med ett besök hos dem är att väcka lust och ge en upplevelse. Vad som händer efter besöket menar de att de inte kan ansvara för.

De arbetar enbart med barn- och ungdomsböcker som erhållit någon form av pris, dvs bedömts som god litteratur, vilket underlättar urvalsprocessen. Deras aktiviteter vänder sig både till skolor och grupper och till barn och unga på fritiden. De skickar kontinuerligt ut programinformation och deras program blir snabbt fulltecknade. De har varit i gång i 15 år och vid studiebesöket sas att de nog aldrig kunnat få pengar att starta upp verksamheten om det vore idag, utan att murens fall var en förutsättning för att de skulle få pengar – då behövdes något som förenade de båda delarna, öst och väst, därav möjligheten att få pengar till en ny verksamhet.

LesArt i Berlin ligger i ett hus som har flera våningar. Det är omgivet av ganska lyxiga designaffärer, enligt min uppfattning – mer ung trend än överklass, återigen min personliga uppfattning om området. Kort sagt, coolt område! LesArt jobbar även utanför själva huset, med uppsökande verksamhet och med t ex litterära stadsvandringar.

De har ett fåtal fast anställda och tar in mycket folk utifrån på frilansbasis. Upplevelsen är central – att skapa en meningsfull upplevelse. Ofta bjuder de in författare vars böcker de arbetar med. De har inrett rummen i huset så att de har olika teman och detaljer som kopplar till olika böcker – vilket i sig skapar upplevelser. Bemötandet är också centralt – att se varje individ, få var och en att känna sig välkommen, locka och inspirera på olika sätt, där inget är fel utan bara annorlunda.

Min dag på LesArt gav upphov till många idéer och tankar – jag fick en stark upplevelse och den finns nedtecknad i mina minnesanteckningar. Hoppas att även ni som inte var med kan få ut något av materialet!

Lena Lindgren/Projektledare Bokens alla sidor/Deltagare och med i projektplaneringsgruppen för Läskonster
2008-12-02

Minnesanteckningar

Studiebesök 22 oktober 2008, kl 8-17

Vi togs emot en och en av en pedagog som tittade oss i ögonen, tog i hand, sa välkommen och gav oss varsin hemlig sak som vi inte fick berätta om eller visa för någon annan. Därefter fick vi sätta oss i en stor cirkel i ett rum där väggarna bestod av bokhyllor med böcker från golv till tak. I rummet fanns tvättlinor med bilder som hängde i luften, i ögonhöjd.

Uppgift 1

Beskriv den färg du fått i handen utan att säga färgens namn. (Vi hade fått en klisterprick som hemlig sak). Min prick var orange, lysande orange. Vi fick först beskriva den med ord. Sedan kunde vi också beskriva den med hjälp av kroppen, sång eller annat uttrycksmedel om vi ville.

Uppgift 2

Välj en bild som du tycker hör ihop med den färg du har fått. Vi fick sedan en och en visa upp vår valda bild och berätta om varför vi valt just den bilden och vad som var vår koppling mellan vår färg och vår valda bild.

Uppgift 3

Alla som hade samma färg bildade en grupp. Totalt var vi tre grupper. Nu fick vi ta med oss våra valda bilder och sedan skulle vi tillsammans i våra grupper skapa en berättelse. Varje grupp fick varsin uppgift. Det handlade om att göra en saga, en berättelse om djur och en deckare. Vår grupp fick sagotemat. Det tog vi fasta på utifrån hur klassiska sagor brukar vara uppbyggda, med någon som utsätts för provningar för att få det han/hon vill ha. Sagan berättade vi sedan tillsammans med hjälp av bilderna medan de andra grupperna lyssnade.

Därefter fick vi fundera över varför pedagogen tagit ut bilderna ur boken. Boken vi arbetade med hette *Die ganze welt*, av Katy Couprie och Antonin Louchard (fransmän). Den innehåller endast bilder, ingen text. Förklaringen till varför boken var "slaktad" och bilderna inplastade var att man på så sätt kunde skapa annan ordning än den som var i boken, helt enkelt öppna upp för andra berättelser och tolkningar än de som författarna/bildmakarna valt.

Uppgift 4

Denna gång fick vi samla ihop 3-4 bilder var som vi tyckte hade någon form av sammanhang eller likhet. Vi gick varvet runt och alla berättade om de bilder de valt och vi fick sedan gissa sammanhanget/likheten innan den förklarades av den som valt ut dem. Även utifrån dessa 3-4 bilder kunde man så göra en egen berättelse om man ville.

Uppgift 5

Pedagogen hade nu lagt ut några bilder på golvet i mitten av rummet. Vi skulle gissa ordningen – hur var det sorterat/ordnat? Det visade sig vara alfabetisk sortering. En annan övning som pedagogen berättade om var att låta en bild leda till en annan bild, alltså att en person la ut en bild och nästa person sedan byggde vidare på den med någon form av sammanhangsresonemang – ungefär som domino där det ena leder till det andra. En praktisk övning här var att ge barnen ett dubbelpapper med utskurna hål, dvs plats för två bilder i den vita ramen. På så sätt skapar barnen egna dominobrickor som kan leda till eget berättande. Memo var ett annat spel som bilderna kunde användas till, att komma ihåg var bilden låg och/eller att hitta bilder som hörde samman på något sätt. Dessa övningar kan kopplas till böcker utifrån bildinnehållet. en groda t ex – i vilka sorts berättelser förekommer grodor? Vilken roll brukar grodan ha i sagorna? osv

Powerpointpresentation av LesArt

Därefter fick vi ta del av en powerpointpresentation om LesArt. Det har funnits i 15 år i Berlin och hade enl pedagogen inte kunnat startas idag utan endast då, när muren föll. Då fanns det pengar att satsa på att få ihop Berlins olika delar – väst och öst.

LesArts logga består av ett barn som sitter på en drake. Draken har olika betydelse i Asien kontra Europa. Draken i Asien är något gott, hos oss ofta något lite otäckt. Visar på mångfaldstänkande.

En grundbult i LesArt är respekten för barn och deras utveckling från barn till vuxen och att litteraturen och konsten ska ge utveckling. Lekar, spel och skapande är andra viktiga delar.

Varje barn ska ses som en unik individ.

Verksamheten på LesArt handlar om att använda alla sinnen för att ta in och förstå världen, vilket gäller även vid litteratur och läsning.

Prata!

Lyssna!

Plats för lek!

Frihet att utveckla sin egen fantasi.

LesArt vill se sig som en slags skola för ett demokratiskt beteende. De har bl a framtidworkshops.

LesArt – vad är det?

En idé?

En metod?

Ett mål?

Olika sätt att närma sig en text och förståelsen av den. De arbetar med att skapa idéer och koncept för litteratur och lärande. Samverkar med många olika aktörer, lokalt, nationellt och internationellt. Själva byggnaden i Berlin består av fem våningar. Varje våning har olika dekor och rummen har olika teman. Det handlar om ord, bilder, situationer, ljud, 3D m m. Alla ytor används, t ex fönster, dörrar, trappstegen. Allt som visas har med olika berättelser att göra, en slags ledtrådar som kan ge ingångar och fungera som igångsättare av uppgifter. Dekoren och metoderna syftar till att väcka nyfikenhet! Att arbeta med alla fem sinnen!

Ritualer som används vid varje besök:

hälsning på individnivå, se varje barn, dela ut en hemlighet, en egen uppgift till var och en redan i första mötet, i hälsningsfasen. Barnet blir sett och bekräftat, känner sig välkommen i den nya miljön.

Ritualerna anpassas till barnen och ungdomarnas ålder. Det kan t ex handla om en ramsa som ska läsas för att dörren ska öppnas.

mediapedagogik

kommunikationsteori

Exempel på metoder:

högläsning

hitta på berättelser

berätta på olika sätt, med hela kroppen

analys av bokillustrationer – färg, form, perspektiv och relationen till texten

eget skapande i olika material
litterära spel och lekar
ligga på golvet, se saker ur andra perspektiv
litterära resor, upptäcksresor
sagor och myter från hela världen, många olika kulturer och många perspektiv
litterära stadsvandringar där en bok alltid är utgångspunkten. Associationer mellan litteratur och en stads historia. Temat introduceras genom att en del av texten läses högt. Motivation genom provocativa frågor som bara kan besvaras på platsen dit vandringen går. Vandringen avslutas med diskussion om vad man upplevt när alla är tillbaka i LesArthuset.
parkläsningar utomhus sommartid
söndagsmorgonsmatinéer för familjer

Grunden är hela tiden deltagarnas egna erfarenheter
Målet är alltid att ge en positiv upplevelse, att få unga att associera litteratur med nöje bl a genom rummets utformning

Bakom dörrarna till respektive rum (som alla hade olika namn och innehåll)
Att hitta punkten där bild och text talar till läsare, lekar och spel som ingångar
”I spy with my little eye” t ex
Ger mycket frihet och utrymme för barnens egen fantasi, deras tankar och idéer.

LesArt är:
en inspiration
en oavslutad process
ett mål

LesArt frågar aldrig deltagarna om de blivit sugna på att läsa boken. De ser inte det som sin uppgift, utan målet är att ge en positiv upplevelse av mötet med berättelsen, med boken på olika sätt. Om boken sedan blir läst är de inte intresserade av och det är inget de mäter eller ens försöker ta reda på!

Uppgift 6

De fem sinnen

Fem personer fick komma fram. Alla utom en försågs med ögonbindel. Varje person fick använda ett av de fem sinnen – känna, se, höra, titta och smaka! Den röda tråden visade sig vara äpplet. Därmed var nästa tema introducerat: äpplen

Vad tänker ni på när ni ser äpplet? I vilka berättelser förekommer äpplen?
T ex Snövit, sagor, Willhelm Tell m m

Vi fick sedan en textsutt att läsa. Uppgiften vara att gissa boken. Det visade sig vara Vinterviken av Mats Wahl där äpplet också förekommer i samband med den första kärleken. Pedagogerna hävdade att äpplen nästan alltid förekommer när första kärleken skildras – t ex Eva och Adam.

Målning av Cranach visades. Den föreställde Eva och Adam under äppelträdet. (Östergötlands länsmuseum har en sådan originalmålning!) Pedagogerna läste nu högt för oss ur en bok som hette: *When the world was new*. Den var mycket speciell och handlade om just när världen var ny, en slags modern version av händelsen med Eva och Adam. Därefter delas äpplen och knivar ut till eleverna som får skapa sin egen paradishörjan, sin egen skapelseberättelse.

Uppgift 7

Utgångspunkt: Per Nilssons bok *Hjärtats fröjd*. Vi samlades i ett rum som kallades Berlinrummet, ganska spartanskt med korkmatta på väggarna, några bokhyllor, svartvita stora bilder av staden. I rummet stod ett bord fullt med saker. Alla uppmanades att en sak var samt ett brev som hörde till. I brevet låg en text direkt ur boken som handlade om den sak man tagit. Det är saker som jag-personen har minnen ifrån och som han försöker göra sig av med, bli kvitt. Vi fick läsa våra lappar tyst. Lappen fungerade som en instruktion till vad vi var och en skulle göra med vår sak. En och en fick eleverna sedan gå fram och spela upp sin scen, utifrån texten i brevet. Jag fick en lite trasig amerikansk flagga som jag skulle klippa itu i små, små delar – allt enl instruktionerna i texten. Vi skulle m a o dramatisera utan att använda ord, bara kroppsspråk. Enligt pedagogen brukade detta fungera väl och ingen brukade vara ovillig att delta bland tonåringarna i ålder 15-17 år.

Mer fakta om verksamheten

På LesArt arbetar med med skolorna på förmiddagarna medan eftermiddagarna handlar om frivillig verksamhet för de barn och unga som söker sig dit, liksom kvällarna. De bjuder in till de frivilliga aktiviteterna och ber de inbjudna att ta med en vän. De publicerar sina program och skickar ut till skolor m m – det brukar vara fullbokat 2 dagar efter utskicket!

3 ½ person arbetar heltid med LesArt, därutöver har man 8 personer som frilansar.

ca 450 event genomförs per år i själva huset

50 event per år genomförs utanför huset

budgeten ligger på 289.400 euro per år, då ska den täcka allt!

Verksamheten är gratis för barn och unga. Vuxna däremot får betala, som t ex studiebesöken.

De arbetar uppsökande när det gäller yngre barn och besöker dagis för 5-6-åringar. Då tar en person fr LesArt med sig en utställning ut till förskolan. Detta då de upptäckt att det är för svårt för förskolan att resa till LesArt.

I Berlin finns fem sk Litteraturhus som alla har olika inriktningar. Ett specialiserar sig på utställningar om böcker, ett på översättningar.

Uppgift 8

Vi fick varsin textsnutt att läsa tyst för oss själva. Sen skulle vi en och en fundera kring om huvudpersonen var en flicka eller en pojke. Alla fick sedan berätta vad de trodde. Det visade sig att bara en av oss var säker på könet. Därefter fick vi gå till olika rum, beroende på vilken färgprick vår text hade på baksidan. Texterna var inplastade. Uppgiften var att fundera vidare kring om det var en kille eller en tjej, men i grupp. Tillsammans skulle vi enas och också ta fram argument för vår ståndpunkt. vi fick 20 min på oss. Uppgiften var svår, men rolig. För att komma åt kön handlade det mycket om att konfronteras med sina egna fördomar, t ex i vår text stod det att ”jag brukar inte skriva till någon, jag är inte mycket för det här med brevvänner.” vilket fick oss att tro att det var en kille, men samtidigt bekräftade det våra fördomar om killar som icke-skrivande, icke-läsande personer. Efter långa diskussioner och detaljletande enades vi. Alla grupper samlades sedan i det stora rummet där vi fick redogöra för vad vi kommit fram till och våra argument för ståndpunkten. Det var mycket intressant. Efter varje redogörelse berättade pedagogen så det rätta svaret och visade boken som texten tagits ifrån. Vår bok hette *Breven från insidan* av John Marsden. De andra böckerna var:

Blueprint av Charlotte Kerner, en sciencefictionhistoria om en mor och en dotter, samt *Lady, my life is a bitch* (på svenska *Vild och kåt*). Tipset från pedagogen var att aktivt leta efter berättelser i jag-form som saknar tydliga genusmarkörer.

tips på bra litteratur för unga www.jugendlitteratur.org

Uppgift 9

Vi fick ytterligare en textsnitt att läsa. På baksidan fanns ett ord med en siffra framför. Uppgiften var att läsa texten och sedan förklara ordet på baksidan utan att använda själva ordet. De andra fick så gissa vilket ordet var. När alla förklarat och gissat färdigt låg orden i nummerordning på golvet. Uppgiften nu var att gissa vilken slags berättelse det handlade om. Det visade sig att första bokstaven i varje ord gav boksiteln. Boken var *Kitte, Kitte* av en ung fransk författare (Just like tomorrow var den engelska titeln).

Uppgift 10

Nu fick vi gå till ett annat rum där de byggt en utställning för barn. Den bestod av sex porträtt av berömda illustratörer/författare. Alla hade det gemensamt att de flyttat mer än en gång, att de "bytt liv". Varje bild hade en viss färg på ramen som gick igen i en liten bokhylla med kuddar i samma färg och ett träd i samma färg. Träden var gjorda i olika material som skulle symbolisera något i illustratörens liv. Pedagogen menade här att biografiska detaljer ger nyckeln till författarens böcker, att vi genom att veta författarens bakgrund, författarens biografi kan förstå böckerna han/hon skriver. Personligen var detta den svagaste biten av LesArt. Utställningen visade bara män. den var mycket kryptisk och säkerligen helt obegriplig för barn. För att kunna tolka utställningen krävdes det att du kände igen författaren på bilden och visste hans biografiska historia – hur nu barn skulle kunna veta det? Hela utställningen var trist, elitistisk och ostimulerande, tyckte jag!

Det man arbetade med i utställningen tillsammans med barnen var bl a workshops där bilder ur böckerna gjordes till berättelser av barnen, de fick bygga pussel med bilderna och sedan gå vidare till boken.

Sammanfattning:

LesArt gav stimulans och uppslag till egna idéer och arbetssätt. Jag som jobbat i många år som konstpedagog har hela tiden haft bilden som mitt arbetsområde, men fick nu lite mer idéer om hur jag kan använda konsten i mötet med barnen, via berättandet där barnen görs mer delaktiga. En hel del övningar var enkla och bra, sådant som man kan genomföra själv hemma i sin egen miljö. Detaljerna i miljöerna är också de enkla att återskapa. Urvalet av litteratur baserades helt på prisbedömda böcker vilket kan tyckas snävt, men samtidigt ger en enkelhet i urvalsprocessen och en slags garant för kvalitet. Tänkvärt var också det där med att det handlar om att ge en positiv upplevelse, medan huruvida barn och unga sedan läser boken sågs som ointressant! Antar att deras höga besökssiffror visar på att de lyckas stimulera och locka fram fantasin hos besökarna, därmed kanske inte steg 2, dvs om barnen sedan läser mer, behöver mätas? En fundering i sammanhanget är vilken ställning litteraturen har i Tyskland jämfört med i Sverige? Är det enklare att läsfrämja i Tyskland? Finns det även där sådana som pappan i Populärmusik från Vittula, som varnar sonen för att läsa? Genusövningen var nästan den allra bästa, den gav erfarenhet mer på djupet och skapade intressanta samtal samtidigt som man fick vara lite detektiv och verkligen grota ner sig i detaljerna.